

31.12.2012

Dnro 4092/4/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

KUNTAYHTYMÄN LAINVASTAISET KÄYTÄNNÖT HOITOTARVIKEJAKELUSSA JA SALLASSA PIDETTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN JULKAISEMISESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli eduskunnan oikeusasiamiehelle 9.11.2011 osoittamassaan kirjeessä Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän menettelyä hoitotarvikejakelun järjestämisessä ja diabeetikon verensokeriliuskosten kaavamaisesta rajoittamisesta.

Kantelijan mukaan Lopen kunnan uuden hoitotarvikejakelun ajat (yksi päivä viikossa to klo 9–12 ja 13–15) eivät sovi työssäkäyville. Lisäksi on järjestetty jakeluaika Riihimäelle 30 kilometrin päähän yhtenä päivänä viikossa ke klo 14–18. Myös diabeetikoiden hoitotarvikkeiden määrää on supistettu.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Hoitotarvikejakelu Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymässä

3.1.1 Keskeiset oikeusohjeet

Suomen perustuslaki

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä. Perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen mukaan palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993).

Palvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeussäännökset, kuten yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (6 §). Perustuslain 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi iän, alkuperän, kielen, uskonnon, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Hallituksen esityksen mukaan säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Julkisen vallan on pyrittävä myös positiivisin toimenpitein edistämään yhdenvertaisuuden toteuttamista.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Hallituksen esityksen mukaan perusoikeuksien toteutuminen edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä, esimerkiksi tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiseksi. Säännös korostaa pyrkimystä perusoikeuksien aineelliseen turvaamiseen muodollisen, menettelyvaatimukseen liittyvän perusoikeusturvan rinnalla. Säännöksessä ei ole määritelty niitä keinoja, joilla julkisen vallan tulee toteuttaa turvaamisvelvollisuutensa. Keskeisiin keinoihin kuuluvat hallituksen esityksen mukaan perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen sekä taloudellisten voimavarojen kohdentaminen.

Perustuslain 121 §:n mukaan kuntien hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan ehdotus lähtee siitä, että kunnille perusoikeusuudistuksesta mahdollisesti aiheutuvista uusista tehtävistä ja velvoitteista on säädettävä lailla. Tehtävistä säädettäessä on myös huolehdittava siitä, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset suoritua tehtäviään.

Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja

Kuntien itsehallintoa turvaa myös Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirja (SopS 65 ja 66/91). Peruskirjan 3 artiklan 1 kappaleen mukaan paikallinen itsehallinto tarkoittaa paikallisviranomaisen oikeutta ja kelpoisuutta säännellä ja hoitaa lain nojalla huomattavaa osaa julkisista asioista omalla vastuullaan ja paikallisen väestön etujen mukaisesti. Peruskirjan 9 artiklan 2 kappaleen mukaan paikallisviranomaisten taloudellisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa tai muussa laissa. Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan määräykset ovat viranomaisia sitovia ja suoraan sovellettavaa oikeutta.

Kuntalaki

Kuntalain (365/1995) 1 §:n mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävä kehitystä alueellaan. Kunnan päätösvaltaa käyttää asukkaiden valitsema valtuusto. Kunnan tehtävistä säädetään kuntalain 2 §:ssä. Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädetyt tehtävät. Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla. Kunta voi sopimuksen nojalla ottaa hoitaakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia julkisia tehtäviä. Kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja kunta voi hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta.

Kunnan talousarviosta ja -suunnitelmasta säädetään kuntalain 65 §:ssä (578/2006). Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (*suunnittelukausi*). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi (1 mom.). Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan (2 mom.). Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan (4 mom.). Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto (5 mom.).

Kuntalain 29 §:n mukaan kunnan on tiedotettava asukkailleen kunnassa vireillä olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä ratkaisuksista ja niiden vaikutuksista.

Kuntalain 86 §:n mukaan kuntayhtymästä on soveltuvin osin voimassa, mitä kunnasta säädetään 2, 3, 8, 12–15, 15 a, 15 b ja 16–18 §:ssä, 19 §:n 1 momentissa, 20–23, 27–29, 32, 32 b, 33 ja 37–43 §:ssä sekä 6–9 luvussa lukuun ottamatta 65 §:n 3 momentissa säädettyä alijäämän kattamisvelvollisuutta. Mitä 8 §:n 2 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta 76 §:n 4 momentissa tarkoitettuun kuntayhtymään.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) 3 §:n mukaan kunnan on osoitettava voimavaroja valtionosuuden perusteena olevaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 2 §:n mukaan lain tarkoituksena on toteuttaa väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja potilasturvallisuutta (3 kohta) ja vahvistaa terveydenhuollon palvelujen asiakaskeskeisyyttä (4 kohta).

Terveydenhuoltolain 4 §:n mukaan kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin.

Terveydenhuoltolain 24 §:n 1 momentin mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden sairaanhoitopalvelut. Sairaanhoitopalveluihin sisältyvät muun muassa hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet.

Terveydenhuoltolain 25 §:n mukaan kunnan on järjestettävä alueensa asukkaiden kotisairaanhoito. Kotisairaanhoito on hoito- ja palvelusuunnitelman mukaista tai tilapäistä potilaan asuinpaikassa, kotona tai siihen verrattavassa paikassa moniammatillisesti toteutettua terveyden ja sairaanhoidon palvelua. Kotisairaanhoidossa käytettävät hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet sisältyvät hoitoon (1 mom.). Kotisairaalahoito on määräaikaista, tehostettua kotisairaanhoitoa. Se voi olla perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon tai niiden yhdessä järjestämää toimintaa. Kotisairaalahoidon yhteydessä annettavat lääkkeet ja hoitosuunnitelman mukaiset hoitotarvikkeet sisältyvät hoitoon (2 mom.).

Terveydenhuoltolain esitöissä (HE 90/2010) todetaan seuraavaa:

”Hoidon ja sairauden seurannassa tarvittavien hoitotarvikkeiden jakelun terveyskeskuksesta potilaalle tulee aina perustua yksilölliseen tarpeeseen, jonka määrittelee hoitava lääkäri. Jakelun aloittamisesta päättää myös terveyskeskuksen lääkäri. Jakelu aloitetaan, mikäli hoitotarvikkeiden tarpeen arvioidaan olevan pitkäaikainen, yleensä kolme kuukautta. Tarvikkeita annetaan yleensä kolmen kuukauden tarve kerrallaan, ja niitä luovutettaessa arvioidaan aina niiden tarpeellisuus ja asianmukaisuus. Jakelua ja käyttöä seurataan yksilöllisesti. Hoitotarvikkeita saa joko terveyskeskuksesta tai ne toimitetaan kotiin esimerkiksi kotisairaanhoitokäytien yhteydessä. Tarvikkeet ja välineet luovutetaan maksutta, eikä niistä tule periä mitään omavastuuosuuksia, toimitusmaksuja eikä muitakaan maksuja.

Hoitotarvikkeita ovat esimerkiksi diabeetikon tarvitsemat verensokeriliuskat, virtsantutkimusliuskat, insuliiniruiskut, -kynät ja -neulat ja verinäytteen ottamiseen tarvittavat lansetit sekä verensokerimittarin määrääkainen lainaus ja niin edelleen, avannepotilaan hoitotarvikkeet, esimerkiksi erilaiset potilaalle soveltuvat pussit sekä tarpeenmukaiset oheishoitovälineet, sääri- ja makuuhaavan hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet, kuten sidetarvikkeet ja liuokset, sairauden takia heikentyneen virtsan ja ulostuksen pidätyskyvyn hoitotarvikkeet vaikeaan tai keskivaikeaan oireistoon, kuten vaipat, pussit, virtsankerääjät ja katetrit sekä eräiden muiden pitkäaikaisten sairauksien, kuten keuhkojen toiminnan vajauksen ja traakeostomian eli henkitorviavanteen yhteydessä tarvittavat hoitotarvikkeet, esimerkiksi happi, letkut, viikset, kanyylit, katetrit, suodattimet ja niin edelleen.”

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/ 1992, asiakasmaksulaki) 5 §:n 1 momentin mukaan terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia terveydenhuoltolain 13–17 §:n, 19 §:n 1 kohdan sekä 20, 24, 27 ja 29 §:n perusteella järjestetyt perusterveydenhuollon palvelut sekä hoitoon kuuluvat aineet ja pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarkoitetut hoitotarvikkeet.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992, potilaslaki) 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Hallintolaki

Hallintolain (434/2003) 7 § koskee palveluperiaatetta ja palvelun asianmukaisuutta: Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

3.1.2

Hoitotarvikkeiden jakelupaikat ja -ajat

Kuntayhtymän selvitys

Johtavan ylihoitajan 2.1.2012 antaman selvityksen mukaan kuntayhtymässä toteutettiin aiemmin jakelua laajasti hoitajien vastaanotoilla ja kotisairaanhoidossa. Jakelua teki varsinaisen työnsä ohella 48 sairaanhoitajaa. Kukin jakelija noudatti pääosin hoitotarvikejakelusta annettua ohjeistusta kuitenkin arvioiden asiakkaan yksilöllisen tarpeen tapauskohtaisesti. Hajautettu jakelujärjestelmä koettiin epäoikeudenmukaiseksi, koska se, mitä tarvikkeita jaettiin, oli pitkälti riippuvainen hoitajan osaamisesta ja hänen kokemuksestaan. Aikaisempi järjestelmä oli myös kallis ratkaisu. Näin ollen hoitotarvikejakelu päätettiin keskittää jakelua päätoimisesti tekeväälle yhdelle hoitajalle. Jakelun lisäksi hän hoitaa yhteydet tarvikkeiden toimittajiin, erikoissairaanhoidon ja muihin yhteistyökumppaneihin.

Selvityksessä todetaan myös, että kolmen kunnan alueella kahdessa pienemmässä kunnassa, Hausjärvellä ja Lopella, jakaja on paikalla päivän viikossa ja Riihimäellä kolme päivää. Lisäksi on huomioitu työssäkäyvät asiakkaat ja omaiset siten, että yhtenä päivänä viikossa jakelu tapahtuu klo 18:aan asti.

Valviran lausunto

Valvira toteaa, että terveydenhuoltolaissa ei oteta kantaa hoitotarvikkeiden jakelupaikkojen tai -aikojen tiheyteen, eikä asiaa ole käsitelty myöskään aikaisemmin annetuissa ohjeissa, so. sosiaali- ja terveysministeriön kirjeessä 94/59/98 tai Suomen Kuntaliiton yleiskirjeessä 3/80/99. Näin ollen, kun hoitava lääkäri on tehnyt potilaan yksilölliseen tarpeeseen perustuvan hoitoratkaisun hoitotarvikkeen tarpeesta, tarvikkeiden luovutuksesta voidaan periaatteessa huolehtia siten kuin siitä kunnallisessa terveydenhuollossa sovitaan.

Valvira toteaa kuitenkin, että hoitotarvikkeiden jakelupaikkojen ja -aikojen rajoittaminen selvietyksessä kuvatulla tavalla ja erityisesti vain yhden virka-ajan ulkopuolisen jakeluajan (ke klo 14 –18) järjestäminen yhteen jakelupisteeseen kolmen kunnan muodostamassa kuntayhtymässä saattaa aiheuttaa kohtuutonta vaikeutta erityisesti työssäkäyville henkilöille ja lapsiperheille. Samoin pitkät välimatkat toisen kunnan alueelta jakelupisteelle, aiheuttavat ylimääräisiä kustannuksia ja vaikeuksia erityisesti liikuntarajoitteisille potilaille. Valvira toteaa, että järjestelyt heikentävät jossain määrin palvelun yhdenvertaista saatavuutta ja saatavuutta perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattuihin riittäviin terveyspalveluihin sekä potilaslain 3 §:ssä säädettyyn laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Valvira katsoo, että hoitotarvikejakelun iltapäivien ja jakelupaikkojen tarvetta olisi syytä arvioida uudelleen kuntayhtymässä.

Kannanotto

Minulla ei ole syytä arvioida asiaa toisin kuin Valvira on lausunnossaan esittänyt. Yhdyn Valviran käsityksiin. Lisäksi totean seuraavaa.

Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän yhtymähallitus totesi selityksessään 18.4.2012, että hoitotarvikejakelua toteutetaan joustuen ja sopien tarvikkeiden hakeminen kulloinkin asiakkaan kanssa yhdessä sovitusta jakelupaikasta. Lopella virka-ajan ulkopuolisia toimipisteitä ovat Lopen terveystalolla kotisairaanhoidon toimisto (hoitaja paikalla klo 21:een asti) ja terveysaseman potilasosasto (auki ympäri vuorokauden). Lopen kunnan jakelupisteiden aukioloaikaa on mahdollista muuttaa iltapäivätoimiseksi.

Yhtymähallituksen selityksessään kuvaama menettely on mielestäni sopuisuudessa hallintolain 7 §:ssä säädetyn palveluperiaatteen ja palvelun asianmukaisuuden kanssa. Pidän tärkeänä, että kuntalain 29 ja 86 §:n säännökset huomioon ottaen kuntayhtymässä myös tiedotetaan tästä joustavasta ja asiakaslähtöisestä menettelystä.

3.1.3

Diabetespotilaiden hoitotarvikkeiden määrän rajoittaminen

Kuntayhtymän selvitys

Johtavan ylihoitajan selvityksen mukaan hoitotarvikkeiden jakelua keskitettäessä tarkistettiin myös asiakkaille jaettavien tarvikkeiden määrät ja laatu. Näin meneteltiin, koska viimeisen viiden viimeisen vuoden aikana esimerkiksi pelkästään diabeteksen hoitotarvikkeiden kustannukset olivat nousseet 55 000 eurolla. Vuoden 2010 tilinpäätöksessä ne muodostivat 52 prosenttia koko tarvikejakelun määrärahasta. Selvityksen mukaan jaettavien hoitotarvikkeiden määrään tehtiin muutoksia ja niiden käyttöä seurataan aikaisempaa tarkemmin.

Valviran lausunto

Valvira toteaa, että diabetespotilaalla itsellään on keskeinen ja ratkaiseva rooli toivottujen hoitotulosten saavuttamisessa. Riittämättömästi hoidettuun diabetekseen liittyy erilaisia sairauksia (silmä-, munuais-, hermo- ja verisuonimuutoksia), joista aiheutuu valtaosa diabeteksen hoitoon liittyvistä kustannuksista. Verensokeritason seuranta on diabeteksen omahoidossa keskeisen tärkeä asia. Järkevä verensokerin omaseuranta edellyttää mahdollisuutta joustaviin liuskojen käyttömääriin, ja liuskojen käyttötarve voi vaihdella esimerkiksi tasapainon häiriintyessä infektion vuoksi, sairauden tasapainottamisen tai insuliinin/tablettien annostelun muuttamisen yhteydessä taikka matkoilla.

Valviran käsityksen mukaan diabetespotilaiden hoitotarvikkeita ei voida rajoittaa alle kunkin potilaan yksilöllisesti määritellyn tarpeen eikä yksilöllistä tarvetta voida rajata kustannusten perusteella. Valvira toteaa, että kuntayhtymän menettely, jossa hoitotarvikkeiden määrittelystä enimmäismääristä voidaan poiketa vain erityistapauksissa, voi johtaa tilanteisiin, joissa ei toteudu vaatimus potilaan yksilöllisen tarpeen huomioon ottamisesta.

Kannanotto

Yhdyn Valviran lausunnossa esitettyihin perusteltuihin käsityksiin ja totean lisäksi seuraavaa.

Kuntayhtymän selvitykseen liitetyistä yhtymähallituksen päätöksestä 21.9.2011 ja siihen perustuvista hoitotarvikejakelua koskevista ohjeista 2011–2013 ilmenee, että diabetespotilaiden hoitotarvikkeiden jakelussa insuliinikynät, -ruiskut, kertakäyttöneulat, lansetit, veren ketoaine- ja virtsantutkimusliuskat sekä insuliinipumppuvälineet jaetaan yksilöllisen hoitosuunnitelman mukaisesti. Sen sijaan diabetespotilaiden (pitkäaikainen tarve, diagnosoitu diabetes) verensokeriliuskojen määrille on asetettu käyttörajat. Käyttörajojen määrittämisessä on tukeuduttu diabeteksen hoidosta laaditussa Käypä hoito -suosituksessa (2009) esitettyihin määriin.

Potilaslain 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hyvään hoitoon kuuluu, että jokaisen potilaan hoidon tarve arvioidaan yksilöllisesti. Potilaan terveydentilasta johtuvan hoidon tarpeen arvioinnin tulee perustua lääketieteellisesti hyväksyttäviin kriteereihin. Potilaalla ei ole oikeutta saada mitä tahansa haluamaansa hoitoa, vaan annettavan hoidon tulee olla lääketieteellisesti perusteltua.

Terveydenhuoltolain 24 §:n mukaan kunnan järjestämisvastuulla oleviin sairaanhoitopalveluihin sisältyvät muun muassa hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet. Terveydenhuoltolain 25 §:n mukaan kotisairaanhoidossa käytettävät hoitosuunnitelman mukaiset pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarvittavat hoitotarvikkeet sisältyvät hoitoon, samoin kuin kotisairaalahoidon yhteydessä annettavat hoitosuunnitelman mukaiset hoitotarvikkeet. Terveydenhuoltolain esitöissä todetaan nimenomaan, että hoidon ja sairauden seurannassa tarvittavien hoitotarvikkeiden jakelun terveystieteellisestä potilaalle tulee aina perustua yksilölliseen tarpeeseen, jonka määrittelee hoitava lääkäri.

Totean yleisesti, että terveystieteellisten palvelujen järjestämistä koskevilla, kunnan tai kuntayhtymän ohjeilla voidaan yhtenäistää soveltamiskäytäntöä ja niillä on siten keskeisen tärkeä kuntalaisten yhdenvertaisuutta lisäävä merkitys. Tämän vuoksi ne ovat lähtökohtaisesti tarpeellisia ja perusteltuja. Korostan kuitenkin, että ohjeet voivat olla vain lainsäädäntöä täydentäviä eikä niillä voida rajoittaa tai sulkea pois oikeutta lainsäädännössä turvattuun oikeuksiin. Siltä osin kuin ohjeet eivät jätä tilaa palvelun tarvitsijan yksilöllisen tarpeen huomioon ottamiselle, ohjeet ovat ristiriidassa lainsäädännön kanssa.

Käsitykseni mukaan Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymän ohjeet, joilla etukäteen kaavamaisesti rajoitetaan hoitotarvikkeiden, esimerkiksi diabetespotilaiden verensokeriliuskosten, määriä, ovat lainvastaisia. Tällaiset ohjeet eivät jätä tilaa hoitotarvikkeen tarvitsijan yksilöllisen tarpeen huomioon ottamiselle.

3.1.4

Hoitotarvikkeiden maksuttomuus

Asiakasmaksulain 5 §:n mukaan terveydenhuollon palveluista ovat maksuttomia pitkäaikaisen sairauden hoitoon tarkoitettavat hoitotarvikkeet. Terveydenhuoltolain esitöissä todetaan, että hoitotarvikkeet luovutetaan maksutta, eikä niistä tule periä mitään omavastuuosuuksia, toimitusmaksuja eikä muitakaan maksuja.

Riihimäen seudun terveystieteiden kuntayhtymän yhtymähallituksen päätöksen ja hoitotarvikkejakelua koskevien ohjeiden mukaan enimmäismäärän ylittävät tarvikkeet potilas maksaa itse. Totean, että päätös ja ohjeet ovat tältä osin lainvastaisia.

3.2

Yhdenvertainen ja lainmukainen käytäntö hoitotarvikkejakelussa

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä korostettiin sitä, että julkisen vallan velvollisuutena on edistää tosiasiallista tasa-arvoa yhteiskunnassa. Perustuslain yhdenvertaisuussäännös, 6 §, toteuttaa siten myös perustuslain 1 §:n yleistä arvolähtökohtaa oikeudenmukaisuuden edistämiseksi yhteiskunnassa. Yhdenvertaisuussäännökseen sisältyy vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Säännös rajoittaa siten myös erilaisuutta kuntien palveluvalikoimissa ja niiden järjestämistavoissa. Terveyspalvelujen toteutumista arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota paitsi kunnan asukkaiden yhdenvertaisuuteen myös yhdenvertaisuuteen eri kuntien asukkaiden välillä. Terveydenhuoltolain tarkoituksena on toteuttaa väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta (2 §:n 3 kohta).

Korostan riittävien terveyspalvelujen toteutumisen valvontaa keskeisenä tärkeänä keinona tämän perusoikeuden turvaamisessa. Toinen keskeinen tärkeä keino on tämän perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmällisen lainsäädännön säätäminen taloudellisten voimavarojen kohdentamisen ohella.

Valviran käsitys on, että ”Sosiaali- ja terveysministeriön olisi syytä antaa pitkäaikaissairaiden hoitotarvikkejakelusta tarkentavia ohjeita potilaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi.”

Terveydenhuollon yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Käsitykseni mukaan ministeriön yleinen ohjaus- ja valvontavelvollisuus korostuu erityisesti, kun hoitotarvikkeiden luovuttamista koskevaa päätöksentekoa ohjaavat lainvastaiset toimintakäytännöt ja -ohjeet. Koska kysymys on hoitopäätöksestä, potilailla ei ole myöskään mahdollisuutta hakea päätökseen muutosta. On tärkeää, että hoitotarvikkeiden luovuttamista koskeviin lainvastaisiin toimintakäytäntöihin ja -ohjeisiin puututaan konkreettisesti.

Käsiteltävikseni tulleiden kantelujen perusteella näyttää siltä, että kunnissa ja kuntayhtymissä rajoitetaan hoitotarvikkeiden luovuttamista tavalla, jota ei voida pitää lainmukaisena.

3.3

Salassa pidettävien tietojen julkaiseminen kuntayhtymän internet-sivuilla

Perustuslain 10 § koskee yksityiselämän suojaa. Säännöksen mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymän yhtymähallituksen esityslista - - - koski yhtymähallitukselle - - - lähettämäni selityspyyntöä kantelijan kanteluasiassa.

Selityspyyntöön liitetyistä asiakirjoista ilmeni, että asiakirjat sisältävät tietoja, jotka ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä. Lainkohdan mukaan salassa pidettäviä ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta tai hänen saamastaan terveydenhuollon palvelusta.

Kyseisellä esityslistalla oli kantelijan nimi. Esityslista oli julkaistu kuntayhtymän internet-sivuilla.

Totean, että yhtymähallitus menetteli lainvastaisesti, kun se julkaisi kantelijan nimen verkkosivuillaan. Julkisuuslaissa viranomaiselle säädettyyn velvollisuuteen edistää hyvää tiedonhallintatapaa (18 §) kuuluu keskeisesti tietosuojasta huolehtiminen. Yksilön tulee voida luottaa siihen, että viranomaisen haltuun luovutetut salassa pidettävät tiedot eivät joudu sivullisten tietoon.

Yhtymähallitus toteaa selityksensä, että normaalin käytännön mukaan yhtymähallituksen esityslistat julkaistaan kuntayhtymän internet-sivuilla. Esittelijänä toiminut johtajaylilääkäri oletti, että kyseessä ei ollut potilasasia, vaan yleinen kuntayhtymän hoitotarvikkeiden jakelukäytännön ja sen muutokseen liittyvä kantelu. Asia käsiteltiin normaalina lista-asiana ja paikallinen sanomalehti - - - sai kuntayhtymän internet-sivuilta tiedot julkaisemaansa juttuun, jossa mainittiin myös kantelijan nimi.

Asia poistettiin kuntayhtymän nettisivuilta välittömästi sen jälkeen, kun oikeusasiamiehen kanslian esittelijä oli - - - ottanut asiassa yhteyttä kuntayhtymään ja asia merkittiin salaiseksi.

Kuntayhtymä pahoittelee tapahtunutta. Se ilmoittaa tulevansa jatkossa tarkentamaan käytännön potilasasioiden käsittelystä yhtymähallituksessa.

4

TOIMENPITEET

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Riihimäen seudun terveyskeskuksen kuntayhtymälle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.3 selostetusta lainvastaisesta menettelystä.

Esitän yhtymähallituksen harkittavaksi, kuinka se voisi hyvittää kantelijalle sen lainvastaisesta menettelystä hänelle aiheutuneen yksityisyyden suojan loukkauksen. Pyydän yhtymähallitusta olemaan asiassa tarvittavalla tavalla yhteydessä häneen ja ilmoittamaan minulle 28.2.2013 mennessä, mihin lopputulokseen asiassa on päädytty.

Saatan kuntayhtymän tietoon edellä kohdissa 3.1.3 ja 3.1.4 esittämäni käsitykset yhtymähallituksen päätöksen ja hoitotarvikejakelua koskevien ohjeiden lainvastaisuudesta. Pyydän kuntayhtymää ilmoittamaan minulle 28.2.2013 mennessä, mihin toimenpiteisiin käsitykseni ovat antaneet aihetta.

Lisäksi saatan kuntayhtymän tietoon edellä kohdassa 3.1.2 esittämäni käsitykset hoitotarvikkeiden jakelupaikoista ja -ajoista.

Edellä kohdassa 3.2 esitettyyn viitaten tulen erikseen pyytämään, että sosiaali- ja terveysministeriö käytettävissään olevien keinoin ohjaa kuntia ja kuntayhtymiä yhdenvertaiseen ja lainmukaiseen toimintakäytäntöön hoitotarvikkeiden luovuttamisessa.